

YUNUS EMRE VE TASAVVUF*

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llah!

Çok değerli kardeşlerim! Allah cümleden razı olsun...

Allah'ın hikmeti, biz burada ana yurdumuzdan çok uzak bir diyarda bulunuyoruz. İşçi olarak, geçim düşüncesiyle gelmişiz. Bizim memleketimiz de güzel, burası da güzel... Allah'ın yarattığı bir yer... Hayatın şartları bizi bu tarafa sevk etmiş.

a. Allah Yolunda Hizmet

Bizim ülkemiz de bir zamanlar, ana diyarlarımıza uzak bir yer idi. Sonra ecdâdımız, sosyal bir hareket, tarihte emsâli az görülen coşkun bir akış ile kendi yurtlarını terk ettiler, imkânlarını bıraktılar... Çabuk eskimesin diye demirden çarık edindiler, azıklarını çıkınladılar, sırtlarına aldılar, sevdikleri ile vedalaştılar, terk-i diyar ettiler; Allah yolunda hizmete gittiler.

Karşılarına İnan çıktı, karşılarına Ortadoğu çıktı... Karşılarına Anadolu, Balkanlar, Almanya, Avusturya, Macaristan, Sicilya çıktı... Afrika çıktı.

Coşkun bir sel, tarifi mümkün olmayan bir coşkunluk... Sevgi dolu insanlar, fedâkârlık dolu insanlar, ahlâk abidesi insanlar... Her birisinin hayatı efsâne gibi insanlar... Hakkında şiir yazılacak, roman yazılacak insanlar... Şiirle

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

dolu, duygu dolu insanlar... Çünkü, duygunun kuvveti, insanı düz sözden ötelere götürür, şiire götürür, şiiriyete götürür, lirizme götürür.

Duygu ne kadar kuvvetli ise, insan hayatta o kadar başarılı olur. Duygusunun derinliği, enginliği, vüs'ati, genişliği nisbetinde sanatını da görürsünüz.

Bu şahıslar üniversitede okumamışlar... Menkabelere göre bir kısmı oduncuydu. Gerçekten de öyle olabilir. Bir kısmı çiftçiydi, bir kısmı çobandı, bir kısmı da çok mütevâzi esnaf idi. Elinin emeği ile geçinen insanlardı. Ama, üniversitelerin veremediği bir takım duygulara sahip insanlardı. Bugünkü üniversitelerde bulamıyorsunuz.

Ben üniversitede okudum, edebiyat fakültesinde okudum... İlâhiyat fakültesinde görev yaptım, Sakarya Mühendislik Akademisi'nde hocalık yaptım... Muhtelif yerlerde, çeşitli kuruluşlarda, Yükseliş Mühendislik'te görev yaptım. Çeşitli çağdaş eğitimi müesseselerini çok yakından biliyorum. Yok o coşkunluk, o şevk, o ahlâk, o mutluluk!

Bu sâde insanlar, dünyada gözü olmayan insanlar, dünyalığa metelik vermeyen insanlar, nasıl olmuş da dünyanın en muhteşem devletini kurmuşlar? Kardeşimiz imparatorluk dedi; imparatorluk değil, devlet-i âliyye... Yüce bir devlet kurmuşlar. Devlet kurmak gayesi ile de yapmamışlar bu işi... Allah rızası için işe girişmişler, ölmek için gitmişler; ama, Allah yaşatmış... Mallarını vermek için gitmişler;

ama, Allah mal vermiş... Terk-i diyar etmişler; Allah ülke vermiş... Enteresan bir durum! Emsalsiz bir durum, garip bir durum, bilmemiz gereken esrar dolu bir devre...

Mevlânâ'ya bakıyorsunuz: Altı cilt koca Mesnevî, binlerce mısra; aşk, sevgi, muhabbet, ahlâk, ferâgat, fedâkârlık, din, iman, fazîlet... Yunus'a bakıyorsunuz: Aşk, sevgi, kardeşlik, fedâkârlık, tevâzû, ahlâk-ı hamide... Hacı Bektâş-ı Velî'ye bakıyorsunuz, öyle... Askerler kendisini pir edinmiş, Yeniçeri ordusunun sembolü... Yeniçeri ordusunun merkezinde, başının tâcı olan bir kimse...

Bu insanlar, bu sade insanlar, bu gözleri tok insanlar... Bu merhametli insanlar, leyleğin kanadını tedavi eden insanlar, köpeğin ayağını saran insanlar... Hasta hayvanları tedavi için ömür veren insanlar... İnsanlara hizmet için kendisini adanmış insanlar, adak insanlar... Çok enteresan insanlar... Allah bunlara tarihin en büyük devlet-i aliyyesini, en devamlı, en uzun devletini kurmayı nasib etmiş. “—Kaç asır?” “—Yedi asır...”

“—Hayır! Devlet-i ebed müddet; ebedî sürecek olan, yâni cihan durdukça duracak olan bir devlet!”

“—Neden?”

“—İsim değişiklikleri seni aldatmasın! Selçuklu da aynı, Karamanoğlu da aynı, Osmanlı da aynı, Türkiye de aynı... Halk aynı, toprak aynı, insan aynı, kültür aynı; levha değişiyor. Sadece levhada değişiklik var... Ama, milletin akışında bir kesinti yok, devamlılık var...”

Bu insanlar tarihte emsâli görülmemiş bir başarı kazanmışlar. Rasûlüllah Efendimiz'in Asr-ı Saâdet'inden sonra, sahabe-i kirâmın, tabîînin, tebe-i tabîînin başardığı başarı gibi bir başarı kazanmışlar. Nasıl onlar ümmî insanlardı, bedevî insanlardı. Cahiliye devrinde, çok aşağıda idiler. Ama, İslâmî devreye gözünüz yetişmiyor bakmağa... O kadar yukarıda, o kadar büyük bir değişiklik!

Sonra muazzam bir patlama tarzında, muazzam bir gelişme...

Üç kıtaya kısa bir zamanda hakimiyet... Bakıyorsunuz Çin hudutlarında, bakıyorsunuz Kafkasya'da... Bakıyorsunuz Sicilya'da, bakıyorsunuz Atlas Okyanusu'nda... Devesini Atlas Okyanusu'na sürmüş İbn-i Nâfî... Sürmüş, dehlemiş, suyun içine girmiş, ayakları ıslanacak kadar gitmiş. Elini kaldırıyor diyor ki:

“—Yâ Rabbi! Senin dinini yaymak için buralara kadar geldim. Karşıma şu uçsuz, bucaksız deryâyı çıkarttın. Şâhid ol ki, deryayı geçebilseydim senin dinini öteye de götürürdüm. Ama, buradan öteye gidemiyorum. Beni affet yâ Rabbi!” diyor.

Deryalar ancak durdurabilmiş. Dağlar yetmemiş, Pirene Dağları'nı aşmışlar, Fransa'nın ortasına kadar girmişler... Balkanları geçmişler, Avusturya'ya gelmişler, Almanya'ya dayanmışlar... İsveç kralıyla el ele tutuşmuşlar, İsveç'le ittifak yapmışlar. İsveç nere, Osmanlı diyarı nere?

Alman kralına demişler ki: “Esir aldığın filâncayı çıkart!” Fransız kralına demişler: “O

dans denilen edepsizce şey ne oluyor? Bırakın onu, yapmayın öyle! Kadın erkek sarmaş dolaş oluyorlarmış da, oynuyorlarmış. Bir daha yapmayın öyle!” Konstantınıyye’den, – İslâmbol’dan, İslâmpoli’den— emir yağdırmışlar.

Bu adamların, bu mübarek insanların, bu Allah erlerinin başarısının sırrı nedir? Onu anlatmak için bu konuyu bir nümûne olarak öne koymak istedim. Çünkü, Yunus bu başarının sırrını bilen bir insan... Bu başarının temellerinden birisi Yunus... Yunus’un da temeli tasavvuf... Yunus, tasavvuf temelinde yükseliyor.

Devlet-i Aliyye-i Osmâniye, Yunus’un omuzunda yükseliyor, Mevlânâ’nın omuzunda yükseliyor, Hacı Bektâş-ı Velî’nin omuzunda yükseliyor... Devleti kuran onlar! Mânevî mimarları onlar, hakîkî sahipleri onlar... Şimdi bu sırrı bizim de yakalamamız lâzım! Bize de lâzım, bizim de ihtiyacımız var... – Kardeşlerim çok güzel dile getirdiler.— Biz de aynı hasret içinde, susuzluktan dudaklarımız çatlamış bekliyoruz.

Öyle tatlı bir alemleri var ki, mübârek zâtların; öyle hoş halleri var ki... İlâhilerinden dinlediniz, kitaplarda yazılı... Gönülleri hazine, hazine-i esrâr, sırlar hazinesi... Bir şeyi amaç edinmişler: Allah’a güzel kulluk etmek... Bir şeye sımsıkı sarılmışlar: İlâhî aşk... Zâten aşk varsa, sevgi varsa; bu, Allah’a karşı olan sevgidir. Çünkü, güzellikleri yaratan o, her güzeli yaratan o, her güzelin sahibi o...

Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:¹

إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ

(م. حم. حب. ك. هب. عن عبد الله بن مسعود)

(*İnna'llàhe cemîlün, yuhibbü'l-cemâl.*) “Allah güzeldir, güzelliği sever.” Her güzelliğin kaynağı o olduğu için, sevginin hakîkîsi ona olmalıdır, onadır. Gerçek budur diye, sevgiyi ikiye ayırmışlar: 1. Aşk-ı hakîkî 2. Aşk-ı mecâzî Aşk-ı hakîkî; hakîkî aşk, Allah’a duyulan sevgi... “Yâ Rabbi! Sen bu kâinatı yaratmışsın! Şu tepeden tırnağa çiçek açmış ağacı sen icad etmişsin, sen var etmişsin! Bu arının balını ona yaptıran

¹ Müslim, *Sahîh*, c.I, s.93, *İman* 1/39, no:91; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.399, no:3789; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.XII, s.280, no:5466; Hâkim, *Müstedrek*, c.IV, s.201, no:7365; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.160, no:6192; Begavî, *Şerhü'sSünneh*, c.VI, s.367; Ebû Avâne, *Müsned*, c.I, s.39, no:85; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.78, no:70, Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.VIII, s.203, no:7822, Ebû Ümâme RA'dan.

Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.VII, s.78, no:6906, Câbir RA'dan.

Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.II, s.320, no:1055; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.V, s.163, no:6201; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.II, s.143, no:1067; Ebû Saîd el-Hudrî RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.299, no:2322; Enes ibn-i Mâlik RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.III, s.330, no:2420; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.528, no:7748, 7763, 7769; c.VI, s.642, no:17188- 17190; *Câmiu'l-Ehâdîs*, c.VIII, s.12, no:6775-6781; RE. 87/11.

sensin! Bu güle bu kokuyu veren sensin! Şu güneşi ıslıl ıslıl ıslıtan sensin! Şu mehtâbı, romantik bir manzara halinde tepemize konduran sensin! Her güzellik senden!” diye fâil-i hakîkîyi anlamışlar, fâil-i hakîkîyi sezmişler... Eşyanın zâhirî görünümünü altındaki sahibini, hâlikını tanımışlar, sevmişler.

“—Öteki sevgi ne, öteki aşklar ne?” “—*Aşk-ı mecâzî...*”

Hakîkî değil, uydurma, mecaz yoluyla, cevaz yoluyla, yâni laf olsun diye söylenmiş şey... Yoksa, yalnız o sevilmeğe değer... Bakın, kelimelerden çok şeyler çıkıyor!

Biz bir şeye güzel diyoruz. Güzel olmayan şeye de fenâ diyoruz. “—Bu nasıl?”

“—Fenâ...”

—Ne haldesin, nasılsın? —Çok fenâyım. —Durum nasıl?

—Çok fenâ...

Fenâ; fâni olan demek, bâkî olmayan demek... Yâni, o kadar sevmemişler ki fâni olanı, bir zaman sonra yok olacak olanı; kötü kelimesinin yerine geçmiş fenâ kelimesi... —*Fenâ*, yok olmak demek...— Yokluğu fenâ görmüşler, varlığa sarılmışlar. Hakîkî varlığın sahibine sarılmışlar. Ötekiler gözlerinde bir hayal gibi görünmüş.

Muazzam, taşkın, coşkun bir sevgi; şiirlerinde görülüyor, hareketlerinde görülüyor, davranışlarında görülüyor... İşlerinde görüyorsunuz. Bitmez, tükenmez bir enerji sahibi olmuşlar, o

enerji ile hareket etmişler. İşte onun için, Yunus'u bir nümûne olsun diye anlatmak istiyorum. Yoksa, isimsiz binlerce Yunus var, milyonlarca Yunus var tarihimizde, kültürümüzde...

O kadar büyük bir tarihimiz var ki, o kadar güzel bir tarihimiz var ki... Bizi toplayacak, bize malzeme verecek, bizi besleyecek o kadar kültürümüz var ki, bir hazine! Hazine orada, kapalı...

Kapısı şurada... Biz burada sefil, perişan...

“*Cebelü'n-Nûr*” diye meşhur bir elmas var... Büyük elmasların özel isimleri oluyor. Çünkü çok nadir elmaslar, üç tane, beş tane, on tane... *Cebelü'n-Nûr*, Nur Dağı demek... Bu elmas, Hindistan'da taşlık bir tarladan çıkmış. Sahibi kaç defa ekmişse, o tarladan buğday alamamış, mahsul alamamış. Canı sıkılmış, tarlasını bırakmış, memleketini terk edip gurbetlere gitmiş; sefalet içinde ölmüş. Ama, onun tarlasından dünyanın sayılı elmaslarından birisi çıkmış.

Büyüklerimiz ne diyorlar:

Ol mâhîler ki deryâ içredir, deryâyı bilmezler!

Balık suyun içinde, sudan haberi yok... Etrafı su... Sudan çıktığı zaman, çırpınmasından anlayacak. Ortam değişince anlayacak. Biz de öyleyiz. Biz de yirminci yüzyılın balıklarıyız. Sizler ve bizler bir kültür hazinesi, deryası içinde yüzüyoruz ama, deryâdan haberimiz yok!

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin bir Farsça beyti var, diyor ki:

ما مشت گلی در کف قدرت متقلب از غفلت خود

گفته که گل کاره ما کو

Mâ müştî gilî der kef-i kudret mütekallib, Ez gaflet-i hod güfte ki gil kâre-i mâ kû.

“Biz Allah’ın kudreti elinde, şekilden şekile giren bir kilci çamuru gibiyiz.” Kilci çamuru alır, çömlek yapar, tas yapar, kâse yapar, vazo yapar, testi yapar, ibrik yapar... “Biz, Allah’ın kudret elinde kilci çamuru gibi şekilden şekile giriyoruz da, bize şekil veren o da; hâlâ gafletimizden, ‘Nerede bizim kilcimiz?’ diyoruz.

‘Nerede bizi şekillendiren?’ diyoruz. Onun elindeyiz, onun yanındayız.”

Yunus da diyor ki:

İşitirem sözünü, Göremezem yüzünü... Yüzünü görmekliğe, Canım veresim gelir.

Söze bak! Ne kuvvetli söylüyor, ne tatlı söylüyor, ne kestirme söylüyor! Hiç uzatmıyor işi...

“Pat...” Onikiden vuruyor. Hemen maksadı apaçık ortaya koyuveriyor: “Sözünü işitiyorum yâ rabbi!” Allah’ın zâtı bilinmez; âsârından, ef’âlinden, ikrâmından, ihsânından, in’âmından bilinir. “İşitirem sözünü, göremezem yüzünü...”

Yâni, Mûsâ AS gibi içine bir aşk düşmüş. Hani, Mûsâ AS:

رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ

(العراف: ١٤٣)

(*Rabbi erinî ünzur ileyk*) “Yâ Rabbi! Sen bana Tur Dağı’nda hitab ediyorsun, sesini duyuyorum ama, göster cemâlini de seyredeyim!” (A’raf, 7/143) demişti.

قَالَ لَنْ تَرَانِي وَلَكِنْ أَنْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ

فَإِنْ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرَانِي

(العراف: ١٤٣)

(*Kàle lenterânî*) “Yâ Mûsâ, bu kolay değil, sen beni göremezsin! Görmen mümkün değil... (*Velâkin ünzur ile’l-cebeli feini’stekarra mekânehû fesevfe terânî*) Şu karşıdaki Tur Dağı’na şöyle bir bak! Eğer Cenâb-ı Mevlâ’nın tecellîsine o dağ dayanabilirse, sen de o zaman görebilirsin! Bak bakalım, dayanabilecek mi?” (A’raf, 7/143)

فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى

صَعِقًا

(العراف: ١٤٣)

(*Felemmâ tecellâ rabbühû li’l-cebeli cealehû dekken ve harra mûsâ saikà*) “Bir tecellî-i ilâhi oldu. Ne olduysa, Tur Dağı’nın kayaları

parça parça oldu, parçalandı. Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin tecellîsinden kayalar parçalandı. Mûsâ AS, baygın yere düştü.” (A'raf, 7/143)

Şimdi:

İşitirem sözünü, Göremezem yüzünü... Yüzünü görmekliğe, Canım veresim gelir.

Hani, yüz görümlüğü derler... Ne sanatlar karıştırıyor! Bir söz söylüyor ama, neler neler karıştırıyor Yunus! Damat evlenir, gelinin duvağını kaldırır; ama, kaldıracığı zaman bir takı takar. Bilezik, yüzük, altın gibi bir şey takar. Buna yüz görümlüğü derler. “Yüzünü görmekliğe canım veresim gelir.” diyor. Dervişin nesi var? Bir tatlı canı var... “Canımı vereceğim geliyor.” derken, ne kadar canı çektiğini, ne kadar şevk duyduğunu da anlatıyor. Usta Yunus... Rahmetullahi aleyh... Allah derecesini yüksek eylesin...

Yunus böyle tatlı bir insan, nurlu bir insan, usta bir insan... Lirik şiirli, edib, zarif bir insan...

“—Yunus oduncu olabilir mi?”

Olabilir. Bizim kültürümüzün oduncusu bile Yunus gibi olur. Çünkü, onlar ünvana bakmazlar. Kasden, tevâzû için odunculuk yaparlar. Tevâzû için hizmetçilik yaparlar. Tevâzû için helâ süpürürler. Sübhânallaaah! Akıl erdiremezsin sen onlara... Bakarsın; hırpâni, perişan görürsün... Bakarsın, boynu bükük görürsün... Deryâdır, anlayamazsın. Çünkü, görmeğe de göz lâzım! Herkes göremez! Onlar saklar kendisini...

Mevlevîlikte ilk hizmet, yüznumaralarda hizmet... Ondan sonra, mutfakta hizmet... Ondan sonra şu hizmet, ondan sonra bu hizmet... Üç sene sonra dervişliği tamam olacak.

Bazı tarikatlarda diyar diyar gezecek. Yunus Emre de gezmiş, Urum ile Şam'ı dolaşmış... Anadolu'yu görmüş, Suriye'yi görmüş. Yukarı illere, Kafkasya'ya, Kırım'a da gitmiş. Oralarda da Türk var, müslüman var... Rus sonradan geldi. Bizim sevgimiz, kardeşliğimiz, dostluğumuz, yardımlaşmamız bitince geldi. Yukarı illeri de dolaşmış.

Gezdim Urum ile Şam'ı, Yukarı illeri kamu... Çok aradım bulamadım, Şöyle garib bencileyin...

“Benim gibi zavallısını, miskinini, garibanesini bulamadım. En garib bendim.” diyor. “Baktım, kendimi en garib gördüm!” diyor ama, deryâ!

Kim bilir, o zaman biz olsaydık, Yunus karşımıza gelseydi, nasıl bakardık ona? İşte bir derviş, üstü başı tozlu, saç sakalına karışmış, elbiseleri eski, üzerinde kırk tane yama var... Çarıklı, deynekli bir insan...

Onun için, büyüklerimiz ne diyor: “Her gördüğünü Hızır bil!” Belli olmaz, her gördüğünü Hızır bil!

Bizim Kemal amcamız anlatıyor: Şam'da bulunduğu sırada, Golan tepelerinde bağlar varmış. Bağda üzüm toplarken, boylu postlu bir adam duvardan atlamış gelmiş.

“—Bana Allah rızası için biraz üzüm ver!” demiş.

Bağın sahibi de gitmiş, kıyıda köşedeki, kenardaki ufacık tefecik, hep bir yerde olmayan üzümlerden vermeğe kalkmış. Öbür tarafta koca koca salkımlar dururken, bir buçuk kilo-iki kilo salkımlar, güzel üzümler dururken onlardan vermeğe kalkmış.

“—Hayır, onlardan istemiyorum; şunlardan ver!” demiş. “—Onlar satılık, onlardan veremem!”

“—Yâhu, verirsen onlardan ver; bunlardan verirsen almam!” Dilenci ama, naz ediyor.

“—Almazsan alma!” demiş.

O zaman adam cebinden paraları çıkartmış, şu kadar deste: “—Ben bu paraları sana vermeğe gelmişim, imtihanı kazansaydın verecektim. Ama sen buna lâyük değilsin!” demiş, paraları cebine koymuş, duvardan atlamış gitmiş.

Şimdi o kadar para, deste ile para... Bağ sahibi adamın arkasından koşturmuş, duvardan aşağıya bakmış; kimse yok...

Dün akşam yatsı namazını kılıyoruz, namazdayız. Örümceğin birisi çıktı. İmamın yanından geçti. Yana, oradan öbür tarafa; namaz kılincaya kadar dolaştı. “*Es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llah, es-selâmü aleyküm ve rahmetu’llah!*” dedik, farz namazı bitirdik. Arkadaşlar örümcek arıyorlar... Örümcek yok...

Duvarda delik yok, başka bir yer yok... Yalnız orada asılmış bir montgomeri var... Montgomeriyi evirdiler, çevirdiler, içine baktılar, dışına baktılar; örümcek yok... Neden? İmtihanı kaybettin, ondan... Yâni, Hakk’ın

divanında örümceğe aldırmadan duracaktın, namazı öyle kılacaktın. Örümceğe takıldın, baktın. O vazifesini gördü, gitti.

b. Biz Şair Bir Milletiz

Şimdi, Yunus şair; biz de şair bir milletiz. Şair bir milletiz demek kolay; ama, biraz şöyle enini boyunu anlatayım:

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Belh'ten —Horasan, Hazar Denizi'nin daha doğusu, İran'dan öte—gelmiş. İran'ı geçmiş, Anadolu'ya öyle gelmiş. —Hazar Denizi'nin doğu tarafında, Harezmşahlar ülkesinde alim ciddî bir kimsedir; tefsir okur, hadis okur, fıkıh dersi verir; tefsirle, vaazla geçirir vaktini...— Diyor ki:

“Bizim orada alimin şiirle meşgul olması ayıp sayılırdı. ‘Bak bak! Koca alim olmuş, şiirle meşgul oluyor, hafif meşreplik yapıyor.’ derlerdi. Fakat, bu Anadolu'ya geldim; bu milletin hali bir başka türlü...” diyor. Yâni Anadolu ahalisi olan bizim ecdadımızı için, “Bunların hali başka!” diyor.

“Bunların yanında şiirden daha kıymetli hiç bir şey yok... Şiiri çok seviyorlar! Ben de onun için, sözlerimi şiir tarzında söyledim.” diyor. “Mesnevî'nin şiir tarzında olması Harezm'de olsaydı, ayıplarlardı beni... Ama Anadolu'da şartlar böyle gerektiriyor, onun için böyle söyledim.” diyor.

Biz de, her zaman camide vaaz veriyoruz. Ama şimdi tuttuk, böyle bir salonda bir konuşma yapıyoruz. Neden? Camiye gelemeyen insanlar

da gelsin diye... Daha geniş, daha yaygın bir kitleye Şu İslâm'ın güzelliğini, sevgiyi, kardeŐliđi, tasavvufu anlatalım diye...

Bizim dedelerimiz acaib Şiir hastası; ama, tatlı bir hastalık bu... O kadar Şiir hastası ki, siz hiç lüğat kitabının Şiir tarzında yazıldığını duydunuz mu? Bizim dedelerimiz lüğatı Şiir tarzında yazmıŐlar. Farsça'dan Türkçe'ye manzum lüğat... Arapça'dan Türkçe'ye manzum lüğat...

İlmihal kitabının Şiir tarzında yazıldığını belki duymuŐsunuzdur. Fıkıh kitabını Şiir tarzında yazmıŐlar... Tefsir kitabını belki duymamıŐsınızdır; tefsir kitabını Şiir tarzında yazmıŐlar... Hadis kitabını; benim incelediğim, meslekî bazı çalıŐmalar, doktora dolayısıyla incelediğim hadis kitabını Şiir tarzında yazmıŐlar.

Şimdi ben buradan Mevlânâ ile ilgili, Yunus Emre ile ilgili, tasavvufla ilgili Şiir, vs. Şeylerden, konulardan bahsedeceğim diye, kardeŐin biri bir mektup göndermiŐ. İsim yok, saklıyor ismini... "Uygun görürseniz, bir kaç tane mısra okuyun!" diyor. Çünkü, ölmemiŐ Şiir zevki bizim içimizde... Avustralya'ya gelmiş, iŐçilik yapıyor, sıkıntı çekiyor... Ford'da çalıŐıyor, boya kokusunu çekiyor, rahatsızlanıyor, yoğurt yiyor zehirlenmeyeyim diye... Ama, damarlarındaki dedesinden gelme Şiir zevki devam ediyor.

Bizim bir hocamız vardı, kendisinden Arapça öğrendiğimiz alim bir kimse... O diyordu ki: "Biz gençliğimizde, bir Őairin yeni bir divanı çıktı mı, hemen alırdık, okurduk baŐından

sonuna... En güzel olan mısraları, şiirleri hemen ezberledik.” Şimdi bu kardeşimizin de bana gönderdiği şiirin bazı mısraları çok hoşuma gitti, onları size okuyacağım:

Yunus benim halvetimdir, bilseniz, Sözün ondan geldiğini görseniz, Hep kardeşiz, iman ile ölseniz, Bu haberi size demeğe geldim.

Kalbim yaz der, ben de onu yazarım, Tasdik olunmazsa, hemen bozarım, Yunus söyler, ben dörtlüğü düzerim, Bu haberi size vermeğe geldim.

Ufak bir tashih yaptım. Vezinde bozukluklar vardı, onları düzelttim.

Ben Yunus değilim, onun sesiyim, Son asrın miskini, habercisiyim, Mevlânâ değilim, onun süsüyüm, Size bu haberi vermeğe geldim.

Melekler ordusu yardımcı bize, Inananlar artık gelin yüz yüze, Kuvvet bulsun İslâm, çıksın hep düze, Size bu haberi vermeğe geldim.

Allah’ın dostları göründü göze, Korkutmaz artık atom ve füze, Dayanamaz artık hiç kimse bize. Sizlere bunu demeğe geldim.

Ne kadar güzel! Mesleği başka ama, duygularını şiir tarzında ifade edebiliyor.

Yunus Emre evliyâullahtan, pek çok değerli büyüklerden bir tanesi, önde gelen bir tanesi... İçimizde yaşıyor. Bak bu kardeşimiz de, “Ben onun halvetindeyim.” diyor. Yâni rüyasına giriyor, onunla konuşuyor, görüşüyor... Hâlâ içimizde, böyle ruhaniyetiyle yaşıyor Yunus Emre... Şiirlerini seviyoruz, ilâhilerini

okuyoruz, dinliyoruz. Arabayla giderken kasetini sokuyoruz, kendi aramızda konuşuyoruz, çocuklarımıza öğretiyoruz. İçindeki fikirler bizi etkiliyor, çocuklarımızı etkiliyor; bir vaaz kadar tesirli...

c. Yavuz Sultan Selim

Size enterasan bir haber: Şiirlerini okuduğunuz Yunus bir tane değil, bir kaç tane Yunus var... Nasıl I. Murad var, II. Murad var, III. Murad var, IV. Murad var, V. Murad var... I. Murad, Kosova Savaşı'nı kazanmış olan... Ondan sonra şehid olmuş mübârek...

Allah şefaatine erdirsin... V. Murad, Osmanlıların son zamanında yaşamış.

Fatih Sultan Mehmed, II. Mehmed... IV. Mehmed de var; Haçova Savaşı'nı kazanmış, Avusturya'nın iki yüz bin kişilik ordusunu yenmiş.

I. Selim var; pala bıyıklı, sinirli, asabî... Yavuz Selim... *Yavuz*, kötü demek; *yahşi*, iyi demek Türkçe'de... Yavuz Selim; yâni, pek fazla kızdırmağa gelmez, ne yapacağı belli olmaz... Çaldıran tarafına doğru giderken, ordu isyan etmiş gitmeyelim diye... Çadırına silâh atmışlar... Atına biniyor, diyor ki:

“—Rahatını seven karısının yanına gitsin! Ben cihada gidiyorum, beni seven arkamdan gelsin!”

Mısır'a giderken hava yağmurlu... Meşhur Şemseddin Kemal Paşazâde'nin atı çamurda ayağını biraz oynatınca, çamur geliyor padişahın kaftanına... Sultanın o güzelim kaftanı

çamurlanıyor. Kemal Paşazâde sapsarı kesiliyor. Acaba ne olacak şimdi? Yavuz, kaftanını çamurlamış olan bir insana ne yapacak?

Yavuz Selim gayet sakin, diyor ki: Bu kaftanımı alın, yıkamayın! Bu kaftanımın çamuru aynen kalsın! Alimlerin atının ayağının çamuru bizim için şereftir. Bunu kabrime götürün, sandukamın üstüne koyun!” diyor. Şimdi Yavuz Selim’in sandukasının üstünde o çamurlu kaftan duruyor.

Alim sevgisine bak! Alime hürmete bak! Alime verdiği kıymete bak! Ötekisi can derdinde, yüzü sapsarı kesiliyor. Yavuz Selim kızacak da, kesin şunun kafasını mı diyecek derken; o diyor ki: “Bu kaftanı alın! Bu kaftanın çamurunu sakın yıkamayın! Sandukamın üstüne örtün bunu!”

Bir de mâlûm: “Şu kutuyu ben öldüğüm zaman, kabrime benimle beraber gömün!” demiş. Çekmece güzel, sedef işlemeli, büyükçe bir çekmece... Ölmüş; Allah rahmet eylesin... Diyorlar ki:

“—Vasiyet etti, gömeceğiz bu kutuyu da...” Bazıları diyor ki:

“—İslâm’da kabre eşya gömmek yok! Eski kavimlerin batıl adetleri, böyle şey olmaz!”

“—Canım onun da bir bildiği vardır; gömün dediği yere gömelim!”

“—Hayır olmaz, şeriata muhalif iş yapılmaz! Padişah da olsa, vasiyet de etse yapılmaz!”

“–Peki açalım!” diyorlar.

Kilitli... Uğraşıyorlar, uğraşıyorlar; uğraşırken “Çat...” diye kapağı açılıyor. Tabii kapak açılınca, denge bozulunca biraz, içinden bir sürü kâğıt etrafa saçılıyor. Yâni yüzük değil, gerdanlık değil, elmas değil, pırlanta değil, kâğıtlar saçılıyor yere... Alıp bakıyorlar ki, fetvâlar... Hangi işi yapmışsa, fetvâsını almış da öyle yapmış. Sormuş şeyhülislâma, onu uygulamış.

Şeyhülislâm orada, kendi fetvalarını çekmecede görünce, “Kabre bunlar konulsun!” diye vasiyetten Yavuz Selim’in maksadının ne olduğunu anlıyor. “Ah Yavuz! Kurtardın kendini, yaktın beni!” diyor. Çünkü, “Fetvâyâ göre yaptım.” diyecek... “Yâ Rabbi işte, alim ne dediyse, ben sadece onu uyguladım.” diyecek.

d. I. Yunus Emre

Şimdi, Yunus da birkaç tane... Tabii, ansiklopediyi açsak Yunus ismini arasak, bir sürü Yunus göreceğiz; o ayrı... Yunus isminde birçok şair olabilir. Ondan ayrı, bizim tek bir şahıs sandığımız, ilâhilerini dinlediğimiz Yunuslar bir tane değil...

Bir Yunus var, ben ona I. Yunus diyorum. (*Yunus the first...*) Yâni I. Mehmed, I. Murad der gibi bir I. Yunus var; bir de II. Yunus var... (*Yunus the second...*) Bu ikisi önemli... Ondan sonra daha başka Yunuslar var ama, onları ansiklopedilerden baksın, araştırsın kardeşlerim... Yalnız ben burada, bu ikisi üzerinde durmak istiyorum:

I. Yunus, aşağı yukarı 1320 yıllarında vefat etmiş. Vesikalar var... Mevlânâ'dan biraz daha genç, Mevlânâ'yı görmüş bir şahıs... Bir eserinin, *er-Risâletü'n-Nushiyye*'sinin sonunda 707 hicrî tarihi var; milâdî 1307 eder. O zaman da sağ olduğunu, o eseri yazmasından anlıyoruz. Bir başka yerdeki kayıtlardan da,

1320'lerde öldüğünü anlıyoruz. Osmanlı Devleti 1299/1300'de kurulmuş deniliyor. Daha Orhan Gazi'nin devri olmadan, o sıralarda yaşamış bir kimse olarak görülüyor. Bu, I. Yunus...

Yunus hakkında çeşitli araştırmacıların konuşmaları, yazıları, kitapları var, iddiaları var... Yunus'a herkes benim demek istiyor, sahip çıkmak istiyor. Bazısı diyor ki: "Yunus Eskişehirli, Sivrihisar yakınında, Sakarya kenarındaki Sarıköy'de kabri..." Eskişehir Turizm Derneği Yunus'u divanın basmış, Abdülbaki Gölpınarlı tutmuş konferanslar vermiş: "Yunus Eskişehir'li, Sarıköy'lü..." Bir münakaşa, bir iddia gidiyor.

Karaman'da bir cami var merkezde... Ben de ziyaret ettim, orada da Yunus'un kabri var... Karamanlılar da diyorlar ki: "Yunus Karaman'lıydı..." Arşiv vesikalarından da bir vesika çıkartıyorlar, "İşte burada Yunus Bey diye bir isim geçiyor, belki bu olabilir." diyorlar. "Karamanoğlu Mehmed Bey'den mülk almış, yazıya geçmiş." diyorlar.

Daha başka yerlerde de var... Salihli'de, Kula'da, Bursa'da var... "Bu Yunus Emre'nin kabridir." diye bir sürü yerde var...

Şimdi tabii, bilimsel bir araştırma yapmak lâzım, gerçeğin ne olduğunu anlamak lâzım!. Çeşitli iddiaların geçerlilik derecesini irdelemek lâzım! Kontrol etmek, ayıklamak lâzım! Bilim adamının işi bu... Bayağı ciddî bir iş yâni, dedektif gibi çalışması lâzım bilim adamının...

Ben sadece sonucu söyleyeyim, iddiaların tenkidini burada yapacak vaktimiz de yok... Ne o, ne o; Yunus Emre Aksaray'ın Kırşehir'e yakın bir yerinde, bir Sivrihisar daha var... Orada Tabduk Emre'nin mezarı da var... Onun yanında görünmüş olduğu söylenen Yunus'un kabri de orada ve orası Kırşehir'e yakın...

Hani menkıbelerde deniliyor ya; kıtlık senesi olmuş, aç kalmış Yunus... Köylünün mahsulü bitmemiş. Demişler ki:

“—Hacı Bektâş-ı Velî var Kırşehir'de... Varlıklı bir insan, çevresinde çok zenginler var... Kendisi hayırsever, alim, fâzıl, kâmil bir insan... Git ondan iste!”

O da bir çuval, bir sepet neyse, bir yük alıç toplamış dağdan... Alıcı götürmüş hediye olarak. Alıcı verecek, buğday alacak yerine... Bir gün geçmiş, iki gün geçmiş, Hacı Bektâş-ı Velî demiş ki:

“—Getirdiğin alıç için teşekkür ederim! Bunun karşılığında sana buğday mı vereyim, himmet mi vereyim; hangisini istersin?”

Yunus gafil:

“—Ben himmeti ne yapayım? Bana buğday lâzım, karnım aç... Buğday isterim!” diyor.

Tekrar soruyor... Sonunda onun istediği buğdayı verip gönderiyor.

Hacı Bektaş'la ilgisi var deniliyor ya, Hacı Bektaş'la ilgisi olan bir insan, eşeğe binecek, ziyarete gidecek. Eski devir, şimdiki gibi kolay değil... Yakın yer olması lâzım! Uzak bir yerden öbür tarafa gitmek için araba mı kullanacak? O koca mesafe, o eski devirde kolay aşılır mı? Hacca giden insan, bir senelik nafakasını eve bırakıyor; altı ay gidiyor, altı ay geliyor.

Onun için Yunus, Aksaray'a bağlı Sivrihisar'ın bir köyünden... Eskişehir'den değil, Karaman'dan değil, Kula'dan değil... Kula neresi, Kırşehir neresi? Karaman neresi, Kırşehir neresi? Bizim Osmanlılar göçebe olduğuna göre, Domaniç yaylalarına, Bilecik taraflarına göçtüklerine göre; o yıllarda Eskişehir'in olduğu yerlerde yerleşme olup olmadığı bile şüpheli...

Sivrihisar'ın birkaç tane olduğunu bile anlayamamışlar. —Bir de Seferihisar var İzmir'de...—Daha başka yerlerde de hisar gibi sivri dağ oldu mu, Sivrihisar adını alır. Onun için bu bizim Yunus, I. Yunus, Aksaray'lı... Şimdi Aksaray da il oldu. Aksaraylılar varsa içinizde öğünebilirler; Yunus Aksaray'lı... Aksaray'ın Kırşehir'e yakın yerinden, Sivrihisar isimli nahiyeden bir kimse... Bu muhakkak...

e. Hacı Bektâş-ı Velî

Bu Yunus Hacı Bektaş'la ilgili... Tabii, Hacı Bektaş'la ilgili olmasını istemiyor, kıyamıyor bazı kimseler... “Yunus gibi bir insan, şimdi Bektâşî olursa; yazık olur, elden kaçır.” diye

düşünüyorlar. “Hayır, Yunus Bektâşî değildir!” diye itiraz başlıyor. “Olamaz! Çünkü bak, Yunus namazı emrediyor. Yunus ibadetlere saygılı... Yunus zikir erbabı... vs.” diye itiraz ediyorlar.

Ama onların bilmedikleri bir başka nokta var: Hacı Bektaş da onların tanıdığı gibi Bektâşî değil... Hacı Bektaş da namazlı niyazlı, ibadet ehli bir insan... Hacı Bektaş da hacca gitmiş. İçkinin de aleyhtarı... Bektâşîler içki içer. Hacı Bektaş içki hakkında buyurun, bakın ne diyor! Bunlar kendisinin yazdığı *Makâlât* isimli kitaptan... Diyor ki Hacı Bektâş-ı Velî:

“Süçi murdardır, haramdır!” Murdar kelimesini kullanıyor. O devirde içkiye *süçi* derlerdi. “İçki murdardır, haramdır, şeytan filidir.” diyor. Şeytan içki içirip, insanları haktan saptırır diye ayet-i kerimeyi biliyor, onu söylüyor.

“Ve içkinin bir damlası bir kuyuya damlasa; murdar olduğundan, kuyunun suyunu çekip çıkartmak lâzım gelir.” diyor. “Takvâ ehli insanlar, o kuyunun suyu dışarıya döküldüğü zaman dökülen yerde ot bitse, o otu koyun yese, o koyunun etini yemezler.” diyor. Hacı Bektâş-ı Velî içkinin bu kadar aleyhinde olan bir zât... Ben bunu, “Bakın, Hacı Bektâş-ı Velî kitabında böyle diyor. Bektâşîler bilsinler, haramı işlemesinler!” diye Tercüman gazetesinde yazdım.

Sonra da diyor ki:

“Bir insanın içi temiz olmalı, kalbi temiz olmalı, huyları güzel olmalı! İçinde hırs, tama’, buhul, adâvet gibi çeşitli kötü huylar varsa,

dışını yıkamakla, abdest almakla temiz olmaz! Şimdi bu neye benzer? Bir şişenin içine içkiyi koysalar...” İçki misalini burada yine veriyor. İyi ki veriyor da, biz bunları anlatarak, Bektâşîlere: “Bakın, sizin hürmet ettiğiniz bir kimse böyle diyor. Yapmayın bu haramı!” diyebiliyoruz.

Gerçi, Hacı Bektaş içki içebilirsiniz dese, içebilirler mi? Yine içemezler; çünkü, Allah içmeyin diyor. Bunun ötesi yok... “Hacı Bektaş kim oluyor, falanca kim oluyor?” denir o zaman... Ama Hacı Bektaş diyor ki:

“Bir şişenin içine içkiyi koysalar, ağzını sımsıkı kapatsalar, bir deryanın kenarına getirseler, on yıl dışını yıkasalar; şişe yine temiz olmaz! çünkü, içinde içki vardır, murdardır, pistir.” diyor. “Onun için, içinden kibri çıkar, kini çıkar, hasedi çıkar, öfkeyi çıkar, kötü huyları at! İçin temiz olsun!” diye misal veriyor.

O bakımdan, Yunus’la Hacı Bektaş’ın çok yakından ilgisi var... Amma, Hacı Bektaş da, Yunus da sünnet-i seniyyeye bağlı, imana bağlı, ibadetlere farzlara bağlı insanlar... Bunu bilmiyor millet; sonraya bakıyor, öncekileri de böyle sanıyor. Onun için birtakım yanlışlıklar oluyor.

f. I. Yunus’u Herkes Anlamaz

Bu I. Yunus’un şiirleri, biraz daha eski dille söylenmiştir. Dilini herkes anlayamaz. Şimdi vakit olsaydı, ben şuradan birkaç şiir okuyacaktım size... O okuyacağım şiirleri anlamanız mümkün değil... Meselâ:

Keleci bilen kişinin, İşini sağ ede bir söz!

Ne demek? Bilemez insan... *Keleci*, söz demek...

Başka bir misal:

Dervişlik der ki bana, Sen derviş olamazsın! Gel de diyeyim sana, Sen derviş olamazsın!

Dövene elsiz gerek, Sövene dilsiz gerek, Derviş gönülsüz gerek, Sen derviş olamazsın!

Derviş bağı baş gerek, Gözü dolu yaş gerek, Koyundan yavaş gerek, Sen derviş olamazsın!

Umman'a dalmayınca, Mürşide ermeyince, Hak nasib etmeyince, Sen derviş olamazsın!

Yunus hakkında şiirler yazılmış, piyesler yazılmış. Necib Fâzıl merhum, *Yunus Emre* diye bir tiyatro eseri kaleme almış. Orada tabii, çeşitli sahnelerde Yunus'u canlandırıyor ve şiirlerini söylüyor. O da orada yazmış:

Derviş bağı taş gerek, Gözü dolu yaş gerek, Koyundan yavaş gerek, Sen derviş olamazsın!

“Derviş bağı taş gerek” diyor. Hayır, dervişin bağı taş olmaz! Olmadığını burada şiirlerinde göstereceğim. Bağrının taş olmasını tenkid ediyor Yunus... Hiç taş gibi olur mu, kaskatı olur mu? Baş olacak ama, “Bağrında baş nasıl oluyor?” diye *baş*'ı anlamadıkları için, *taş*'a çevirmişler. Haksızlık etmişler. Aslında *baş*, yara demek eski Türkçe'de... *Bağı başlı, gözü yaşlı*: Bağrı yaralı, gözü ağlamada...

Şimdi *baş* kelimesinin bu mânâsını bilirsek, mısraıyı anlarız: “Derviş bağı baş gerek!” Dervişin gönlü yaralı olacak, boynu bükük

olacak, kalbi kırık olacak, dertli olacak... Yâni, “*Aşk derdiyle hoşem, el çek ilâcımdan tabib!*” dediği gibi dertli olacak, kalbi yaralı olacak... Yunus da öyle diyor, Mevlânâ da öyle diyor, Fuzûlî de öyle diyor... Daha başka şairler de öyle diyor. Anlamadıkları için taş şekline çevirmişler.

Yunus’un dilini herkes anlayamaz. Şuradan bazı şiirleri okusam; çok güzel şiirler var ama, neşredenler anlayamamış ki, dinleyenler anlasın. Şunu birisi neşretmiş, bunu bir başkası neşretmiş. Daha başka kitaplar var... Güzel, Allah razı olsun ama, anlayamamışlar. Yunus’u anlamak kolay değil...

Yunus’u anlamak için, altı şey lâzım:

1. Arapça bilecek! Arapça bilmezse olmaz.
2. Farsça bilecek! Farsça bilmezse olmaz.
3. Eski Türkçe’yi bilecek! *Baş* kafa demek değil, yara demek; bilecek! *Sayru*, hasta demek... *Sınık*, kırık demek... *Keleci*, söz demek... Bunları bilecek! Bunları bilmezse Yunus’un şiirini anlayamaz.

Band dinliyoruz Mehmed Ali Hoca ile, evinde... Çok güzel, artistik güzel sesle band doldurmuşlar. Yunus’un şiirini anlayamamış ki, doğru okusun! Dilini anlamak lâzım, Türkçe bilmek lâzım!

“—Ben Türkçe bilmiyor muyum?”

Biliyorsun ama, o zamanın Türkçe’sini bilmek lâzım!

4. İslâm'ı bilmek lâzım! İslâm'ı bilmeyen anlayamaz. Yunus'u nerden anlayacak Alman, Fransız ve sâire? İslâm'ı bilecek ki, anlayabilsin.

5. Tasavvufu bilmesi lâzım! Tasavvufu bilmezse, Yunus'un hiç bir şeyini anlayamaz! Hiç bir şiirini doğru düzgün anlayamaz.

6. Hacı Bektaş'ı bilmesi lâzım! Hacı Bektaş'ı bilmeyen, Yunus'u anlayamaz. Yunus'un şiirlerinin canını kaybeder, özünü kaçıırır. Hacı Bektaş'ın *Makâlât*'ını okuyacak, Hacı Bektaş'ın ne dediğini öğrenecek... Hacı Bektaş'ın tasavvuf anlayışını bilecek; o anlayışa göre Yunus'un şiirlerini değerlendirecek. Öyle olmazsa, anlayamaz!

Meselâ bir şiirinde diyor ki:

Şerîat, tarîkat yoldur varana, Ma'rifet, hakîkat andan içeru!

Andan içeru; yâni ondan daha ötede, daha derinlerde, daha ilerilerde... Şimdi bu ne demek? Hacı Bektâş-ı Velî diyor ki:

“Dört tane kapı var: Şeriat kapısı, tarikat kapısı, ma'rifet kapısı, hakîkat kapısı... Bunlar dört tabakadır, dört kattır. En aşağı katı şeriat, ondan sonra tarikat, ondan sonra ma'rifet, ondan sonra hakîkat...” Bunu bilecek. Nasıl olduğunu açıklayan uzun izahları var...

“Şeriat ehli, abidlerdir. Bunlar yel gibidir, eserler tozarlar. Yel de lâzım insana... Yel olmasa harman yapılmaz, dane samandan ayrılmaz. Esmese, insanlar kokudan helâk olurlar. Yel de lâzım! İşte bu şeriat ehli, yel gibidir.” diyor.

“Tarikat ehli ateş gibidir. Gece gündüz yanarlar, yakılırlar, Allah deyu yanıp dururlar. Bunlar da iyi, güzel amma; ma’rifet ehli su gibidir. Su gibi durudur, su gibi arıdır. Su gibi hayat vericidir, su gibi şifa vericidir. Ama, asıl hakîkat ehli toprak gibidir. Toprağa bak! –En güzel görüyor.– Toprak gibidir, mütevâzidir; ama, her şeyin aslıdır. Bitki toprakta yetişiyor.

Bizleri Allah topraktan yaratmış. Her şeyin aslı toprak... Hakîkat ehli toprak gibidir.” diyor. Uzun izahları var... Bunları bilmeyen, Yunus’un şiirlerini tam anlayamaz, anlayamazlar.

Tabii, biz burada Yunus’u çok akademik bir tarzda, bilimsel bir tarzda anlatacak değiliz. Çünkü, maksad o değil... Ama, bu sene Yunus Emre yılı olmuş, inşaallah Türkiye’de de anlatacağız. Bilinmeyen şeyler bunlar... Siz bugün duydunuz. Bunların böyle olduğu bilinecek.

g. II. Yunus Bursalı

Bir de II. Yunus var... Bu II. Yunus da Bursa’da... Bursalı... Çelebi, ârif, kibar, zarif, bağıryanık, tatlı dilli, güleç yüzlü, şeriata bağlı, namaz ehli, haccı seven bir insan... Bu da Emir Sultan’ın dervişi... Ama I. Yunus’tan bir buçuk asır sonra yaşamış, 150 yıl geçmiş aradan... Bu Yunus başka, o Yunus başka... Ama bu Yunus da, I. Yunus’u aratmayacak güzel şeyler söylemiş, çok tatlı şeyler söylemiş. Yunus adını gören, “Hah, bizim Yunus’un şiiri...” diye derlemiş, toplamış; böylece karışmış. I. Murad’la II. Murad’ın karıştığı gibi...

II. Mehmed'le IV. Mehmed'in karıştığı gibi...

II. Mehmed, Fatih Sulltan Mehmed... IV. Mehmed daha başka, çok yıllar sonra yaşamış. Bir şiiri var, çok güzel bir şiir:

İmtisâl-i câhid-ü fillah olubdur niyyetüm, Ehl-i küfrü serteser kahreylemekdür niyyetüm, Fazl-ı Hakk u himmet-i cünd-i ricâlullah ile, Ehl-i küfrü serteser kahreylemekdür niyyetüm.

Mehmed isimli bir kişi yazmış. Sanıyor ki herkes, Fatih Sultan Mehmed yazmış. Hayır! Bu IV. Mehmed'in şiiri, Avcı Mehmed'in şiiri... İstanbul'u fetheden bizim Fatih Sultan Mehmed'in divanında hiç böyle bir şiiri yok... Nedense, —genç olduğundan galiba— hep aşıkane şiir yazmış, hiç böyle konulara temas etmemiş. Hayret ediyorsunuz, herhalde hep yakması gereken şiirler elimize geçmiş. Biraz daha vakti olsaydı, onları atardı,

yakardı. Hep aşıkane şiirleri var, hiç öyle şiir yok; ama, birbirine karışmış.

II. Yunus'un şiirleri de I. Yunus'un şiirlerine karışmış. Bizim ve sizin en çok beğendiğiniz ve bestelenen, bestelendiği zaman mânâsı anlaşılan, rahatlıkla mânâsını anlayabildiğimiz şiirler, II. Yunus'un, Bursalı Yunus'un...

Şol cennetin ırmakları, Akar Allah deyu deyu; Çıkmış İslâm bülbülleri, Öter Allah deyu deyu...

Bursalı Yunus'un bu, I. Yunus'un değil... I. Yunus'un dili daha eski, onu erbabı hemen anlar.

Sordum sarı çiçeğe, Neden benzin sarıdır?

Bu da Bursalı Yunus'un, I. Yunus'un değil...

Dağlar ile, taşlar ile, Çağırayım Mevlâm seni...

Seherlerde kuşlar ile, Çağırayım Mevlâm seni...

Bursalı Yunus'un dilini gayet rahat anlıyoruz.

Üslûbu ve kafa yapısı tam onun işte...

*Canım kurban olsun senin yoluna, Adı güzel,
kendi güzel Muhammed! Şefaât eyle bu kemter
kuluna,*

Adı güzel, kendi güzel Muhammed!

*Bir mübarek sefer olsa da gitsem, Kâbe
yollarında kumlara batsam,*

*Mah cemâlin bir kez düşde seyretsem, Adı
güzel, kendi güzel Muhammed!*

Bu da Bursalı Yunus'un; öteki Yunus'un değil...

h. I. Yunus Celâlli

Öteki, I. Yunus aşırı sözler söylüyor bazen...
İnsan ürperiyor, söylediği sözlerden... Meselâ
diyor ki:

*Cennet cennet dedikleri, Birkaç köşkle birkaç
hûri, İsteyene ver anları, Bana seni gerek seni!*

İnsan ürperiyor yâni, nasıl söyler bunu? Şimdi
bu I. Yunus'un... Tam kafa yapısı, üslûbu,
cesareti, pattadak söyleyişi; I. Yunus'un bu...

Ötekisi çok tatlı söyler. Bu biraz ilk iki mısradan
insanı terletiyor. “*Cennet cennet dedikleri,/
Birkaç köşkle birkaç hûri...*” “Vayy! Bu adam
cenneti kötülüyor mu, ne yapıyor? Hûrileri
küçümsüyor mu?” filân diyorsun. Ama sonunda
affediyorsun. “*İsteyene ver anları,/
Bana seni*

gerek seni!” “Haa, bu Mevlâyı istiyormuş da, ondan gözü başka bir şey görmüyormuş. Aşık, divâne, adamakıllı aşık, gözü başka bir şey görmüyor.” diye, o zaman mâzur görüyorsun.

Yâni, I. Yunus’un böyledir bütün şiirleri... I. Yunus’un şiirlerinde böyle ifadeler vardır. Meselâ diyor ki:

Bir tek gönül yıktın ise, Şol kıldığın namaz değil; Yetmişiki millet dahi, Elin yüzün yumaz değil!

Bu I. Yunus’un... Neden? Bak, sataşiyor. Sataşmalı, sert, sivri şeyleri var... Ama tatlı, hoşuna gidiyor insanın... “Bir gönül yıktığın zaman, bir tek gönül yıktınsa, kıldığın namaz değil!” diyor. Canım, kalb kırmak günah, namaz kılmak sevap... Bu bunu götürmez ama, öyle söylüyor. yâni, namazı namaz olur, namazdan sevap olur. Kalb kırdığı zaman günah olur, günahdan da cezâ çeker. Bunlar negatif pozitif, kâr zarar hanesine yazılır. Ama, namaz namazdır. Namaza sataşmasana! Yok; I. Yunus duramaz, sataşır:

Bir tek gönül yıktın ise, Şol kıldığın namaz değil; Yetmişiki millet dahi, Elin yüzün yumaz değil!

“Yetmiş iki millet, müslümanlığın dışındaki başka milletler de ellerini yüzlerini yıkıyorlar. Sen abdest aldım diye ne böbürleniyorsun? Asıl, huyun güzel olsun!” demek istiyor. Sonucu güzel olduğu için affediyoruz ama, sözlerini de biraz cür’etli buluyoruz.

I. Yunus böyledir. Hem dili eskidir; hem de kafa yapısı, gönül yapısı biraz serttir. Celâlli derler

buna... Yâni, ters bir şey gördü mü sinirleniyor, azarlıyor.

Bazı dedeler vardır böyle, ak sakallı, eli bastonlu... Bir yanlış gördü mü, hemen bakarsın baston havada... Meselâ; çocuk komşunun eriğini çalmağa duvarın üstüne çıkmış. Hacı dede onu gördü mü, tamam... Çocuk bastonu yer kafasına... “Seni yaramaz! Niye hırsızlık yapıyorsun?” diye sert, celâlli...

Bazı kabirler de celâlli oluyor, sahibi dokundurtmuyor. Grayder getiriyorsun, grayder bozuluyor. Uğraşan insan hasta oluyor. Operatör “Küt...” diye düşüyor, bayılıyor; hastaneye kaldırılıyor... Neden? Mezarın sahibi celâlli, müsaade etmiyor. Bazısı mütevâzi oluyor, “Yıksınlar mezarımı, kıymeti yok!” diye aldırıyor; bazısı da, “Dokundurtmam mezarıma!” diye celâlli...

Ankara’da Hacı bayram-ı Velî’nin yanından, Bent Deresi’ne şöyle kıvrılarak bir yol iner. Geliş yolu var, gidiş yolu var; ortasında bir kabir... Kabri kaldıramamışlar. Herkes biliyor, Ankara’da herkes söylüyor. İnanan mühendisler var, inanmayan mühendisler var... Demişler ki: “—Yol ortasında kabir olur mu? Yıkın şunu?”

Çalışmıyor grayder... Oraya kadar gidiyor, çalışmıyor. “İnin aşağıya! Beni aldatıyorsunuz, beceriksiz herifler!” filân diye mühendisin birisi, greyderin üstüne kendisi çıkmış, götürmek istemiş. “Pat...” diye düşmüş. Bakmışlar ki mezarı kaldıramayacaklar, ortada bırakmışlar. Yolu bir bu tarafından, bir o tarafından

geçirmişler. Gül Baba mı ne ise, tam ortada duruyor.

Yunus Emre –I. Yunus– celâlli, II. Yunus cemâlli... İki de aşık... Birinde celâl sıfatı var, ötekisinde cemâl sıfatı var...

Dört makam var tasavvufta, Hacı Bektâş-ı Velî'nin, onun daha evvelinden Ahmed-i Yesevî Hazretleri'nin zamanından beri:

1. Abidler
2. Zâhidler
3. Arifler
4. Aşıklar

En yüksek makam aşk makamı... Onun için, aşktan bahsediyor hepsi... Hep konunun aşk teması üzerinde dönmesi ondan...

Gümüşhaneli Hocamız hadis alimi, ciddî alim... Gece uyku uyumazmış. Dâimâ ilimle, irfanla, irşadla meşgul olurmuş. Kitap yazmış, tasavvuf konulu... Ne diyor? “En yüksek makam, aşk makamıdır.” diyor.

Nereden geliyor bu benzerlik? Çünkü, Ahmed-i Yesevî Hazretleri Yusuf-u Hemedânî Hazretleri'nden feyz almış. Abdülhâlik-ı Gücdevânî Hazretleri tekke arkadaşı... Nakşî Tarikatı Hâcegâniyye'nin devamı... Hacı Bektâş-ı Velî de, Ahmed-i Yesevî'den feyz almış. Bizim Gümüşhaneli Hocamız da, yine Nakşibendî Tarikatı'nın İmâm-ı Rabbânî kolundan, Müceddidiyye kolundan feyz alarak aynı noktaya çıkıyor.

En yüksek makam aşıklık makamı... Hakk'a aşık olmak, her işi Allah sevgisi ile, severek yapmak... Gözün hiç bir şeyi

görmemesi... İşte onların alemi, halleri bu...

O şahısların, mübareklerin bir şiirini okuyarak konferansı bitirivereyim. Söylenecek söz çok ama, namaz vakti gelmiş. Yâni, bu insanların o yaşayışlarından ne kadar mutlu olduklarını, ne kadar zevk ve feyz aldıklarını, ne kadar memnun olduklarını tarife imkân yok... Onu anlatan bir şiir ile konuşmayı bitiriyorum. I. Yunus'un coşkun bir şiiri... Diyor ki:

*Canlar canını buldum, Bu canım yağma olsun!
Assı ziyandan geçtim, Dükkânım yağma olsun!*

Biraz açıklamamız lâzım! I. Yunus olduğu için, kelimeleri açıklamamız gerekiyor: (*Canlar canını buldum,*) Canlar canı kim? yâni, Mevlâyı buldum.

(*Bu canım yağma olsun!*) Eski Türklerde ziyafet verilirmiş, “Buyurun, yeyin yemekleri!” denilirmiş. Ondan sonra, tabak çanak ne varsa hepsi hediye olarak verilirmiş. Hân-ı yağma denirmiş buna... yâni yağma sofrası... Bütün her şeyi herkes yanına alır gidermiş. Kaşıklar, çatallar, tabaklar, ibrikler, bardaklar, sürahiler, kovalar... hepsi gidermiş.

“—Mevlâyı buldum, muradıma erdim. Benim bu canım yağma olsun!” diyor.

(*Assı ziyandan geçtim,/ Dükkânım yağma olsun!*) Assı, fayda demek, kâr demek... “Kârdan, ziyandan geçtim, dükkânım yağma

olsun! Gözüm görmüyor bu gibi şeyleri artık, aldırmama durumuna geldim. Çünkü, muradıma erdim, aradığımı buldum.” demek istiyor.

*Ben benliğimden geçtim, Gözüm hicabın açtım,
Dost vaslına eriştim, Gümânım yağma olsun!*

İnsanın Allah'ı bulması, kendinden geçmesi ile mümkün oluyor. Varlıkla, benlikle, kibirle, ücubla olmuyor; onubildiriyor. (*Ben benliğimden geçtim,*) “Benliğimi bıraktım. (*Gözüm hicabın açtım,*) Gözümünden perdeyi açtım. (*Dost vaslına eriştim,*) Sevdiğim Hâlikımın, Ma'budumun vuslatına eriştim. Kavuştum ona... (*Gümânım yağma olsun!*) Eski şüphelerim, tereddütlerim yağma olsun! Geride kaldı onlar...

Benden benliğim gitti, Hep mülkümü dost tuttu, Lâ mekâna kavm oldum, Mekânım yağma olsun!

(*Benden benliğim gitti,*) Kendimi kaybettim, yokum arada... (*Hep mülkümü dost tuttu,*) Vücudumu, varlığımı hep Allah'ın varlığı kapladı. (*Lâ mekâna kavm oldum,*) Lâ mekân iline,

mekânsızlık iline kavm oldum. Hani, “Şeş cihetten ol münezzehe Zülcelâl” dediği gibi Süleyman Çelebi'nin... Yukarıda, aşağıda, önde, arkada, sağda, solda diyemezsin ki, Allah-u Teâlâ Hazretleri mekândan münezzehtir. Şeş, altı...

Şeş cihetten ol münezzehe Zülcelâl, Bî kem ü keyf ana gösterdi cemâl.

“Mirac gecesi, o mekândan münezzehe Allah-u Teâlâ Hazretleri, nasıllığı ve niceliği bilinmez bir tarzda, cemâlini Rasûlüllah’a gösterdi.” dediği gibi...

Mekânsızlık iline kavım oldum. (*Mekânım yağma olsun!*) Eski geride kalan, bu mekân duygusu yağma olsun!

Taallûktan üzüşdüm, Ol dosttan yana uçdum, Aşk divanına düşdüm, Divanım yağma olsun!

“Mâsivâ ile bağlardan; Allah’tan gayri, boş olan şeylerden kopardım kendimi...” Üzmek, koparmak demek... Üzüşmek; kopuşmak, aradaki bağların kopması... Bilinip izah edilmesi gerekiyor. (*Ol dosttan yana uçdum.*) “Bağları koparttım, dergâh-ı ilâhiye doğru uçtum. (*Aşk divanına düşdüm, divanım yağma olsun!*) Aşk meclisine geçtim, benim aşağıdaki divanım yağma olsun! Alsınlar artık, kıymeti yok...”

Varlık çün sefer kıldı, Dost andan bize geldi, Vîran gönül nur doldu, Cihanım yağma olsun!

“Varlık, benlik gidince, dost tecellî etti. Dost ondan sonra bize geldi.” *Andan*, ondan sonra demek... (*Vîran gönül nur doldu, cihanım yağma olsun!*) “Gönlüm ilâhi nurla doldu, artık cihan yağma olsun!”

Geçtim bitmez sağıncıdan, Usandım yaz u kışdan, Bostanlar başın buldum, Bostanım yağma olsun!

“Bitmez tükenmez olan sayılardan, yâni çeşitli varlıklardan geçtim. Yazdan kıştan usandım. (*Bostanlar başın buldum*) Asıl ilâhî bostanı

buldum. (*Bostanım yağma olsun!*) Buradaki bostanım yağma olsun!”

Yunus ne hoş demişsin, Bal u şeker yemişsin, Ballar balını buldum, Kovanım yağma olsun!

“Ne hoş söylemişsin şu sözü ey Yunus! Sanki bal yemiş gibi, şeker yemiş gibi sözlerin tatlı... Ballar balının buldum, kovanım artık yağma olsun! Öteki dostlar da istifade etsinler; onlar da yesinler, içsinler, ilâhi lezzetleri tatsınlar!” demiş oluyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri, o kendisine eren evliyâ kullarının hallerini bizlere de nasib eylesin... Onların tattığı o zevkleri, o şevkleri, o duyguları bizler de tanıyalım, bizlere de ihsan etsin... O duyguları yaşamak ve tatmak bizlere de nasib olsun...

Onlar nasıl böyle, Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne ermenin coşkunluğunu, zevkini böyle tatmışlarsa; Allah-u Teâlâ Hazretleri bize de bu dünyada iken, o makamlara ulaşmayı nasib eylesin... Ahirette de sevdiği, razı olduğu kullar olarak huzuruna varmayı; cennetiyle, cemâliyle, sevdiği kullarla müşerref olmayı nasîb eylesin...

Allah-u Teâlâ Hazretleri, mü’minlerin arasındaki ihtilâfları, kötülükleri, dargınlıkları, kırgınlıkları izâle eylesin... Sevmeyi onlara öğretsin, sevmenin tadını tattırsın... Müslümanların birlik ve beraberliğini nasib eylesin...

Ümmet-i Muhammed’in tekrar aziz olduğunu; izzetini, ikbâlini, itibarını, iyiliğini, hoş hallerini, güzel günlerini cümlemize gösterecek... O güzel

günlerin gelmesi için, her türlü imkânımızla hizmet etmeyi, o imkânları hazırlamayı, o şartları hazırlamayı, o hususta çalışmayı Allah cümlenize, cümlemize nasib eylesin...

Bi-hürmeti habîbihi'l-müctebâ ve bi-hürmeti esrârı sûretilfâtihâ!

.....

Es-selâmü aleyküm ve rahmetu'llah!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

16. 12. 1990 - AVUSTRALYA

[Bütün GURBET SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü